

Національний офіс з
деінституціалізації при
Уповноваженому Президента
України з прав дитини (НаДіО)

supported by:

Canada

01010, м. Київ, вул. Івана Мазепи, 12-А, оф.1, ел. адреса: support@nadio.team

СПРОСТУВАННЯ МІФІВ І ВІДПОВІДІ НА НАЙПОШИРЕНІШІ ЗАПИТАННЯ

- ***"Тепер усі інституції закривають, а діти опиняться на вулиці, або ж з батьками-алкоголіками"***

Ніхто зараз інституції не закриває. Інакше діти справді ризикують опинитися на вулиці. Після ретельного аналізу ситуації в регіоні, затвердження регіональних планів буде сформовано своєрідний графік, відповідно до якого група експертів розробить план трансформації кожного закладу.

У цьому плані буде відображено оцінку потреб кожної дитини та її сім'ї, з'ясовано причини потрапляння дитини до інституції та виявлено, що потрібно зробити, аби дитина росла з рідними, в іншій сім'ї, або ж в умовах, максимально наближених до сімейних.

Після цієї оцінки стане зрозуміло, які послуги потрібно ще **створити і розвинути в громаді**, щоб діти не потрапляли в інституції. І кожна громада має розробити і виконувати свій **власний ДІ-план**.

Національний офіс з деінституціалізації подбає про розробку методичних рекомендацій і до складання плану трансформації закладу, і до розробки ДІ-стратегій для об'єднаних територіальних громад.

Наприклад, догляд за дитиною з інвалідністю, чи якісна інклюзія школі, або ж групи продовженого дня та тренінги для батьків з перекваліфікації чи пошуку роботи, аби вони стали спроможними самостійно виховувати своїх дітей.

І лише після цього можливе закриття закладу – якщо місцева влада переконується, що для дитини **вже створені послуги поза інтернатом** і в існуванні інституції просто немає необхідності.

Тобто: **упродовж найближчих років ніхто інституції не закриває.**

Щодо батьків-алкоголиків. З такою сім'єю одразу почнуть працювати соціальні працівники. Якщо після усіх їхніх зусиль залишається загроза життю та здоров'ю дитини в її рідній сім'ї – таку дитину влаштують в іншу сім'ю.

Важливо, аби через таких батьків дитина не провела все своє дитинство в інституції.

- ***"Цих послуг зараз не існує, навіть їх стандартів немає. Звідки вони візьмуться?"***

Насправді в містах і селах є хороші практики, про які ми будемо розповідати. Це не лише послуги, створені громадськими організаціями, але й державні та комунальні.

Крім того, наразі готується до другого читання [закон "Про соціальні послуги"](#). Вже затверджені понад 10 стандартів соціальних послуг.

Так само готується закон, яким буде внесено зміни до чинного законодавства щодо ДД, положення про реабілітаційний центр паліативної допомоги, раннє втручання, та ще багато інших нормативних актів, у тому числі вже діє [положення про Інтегровно-ресурсний центр](#) (ІРЦ).

- ***"Про які саме послуги йдеться?"***

Їх багато. Ось лише кілька з них.

1. Для профілактики вилучення дитини з сім'ї:

Найперше – це **фахівець із соціальної роботи** у громаді: людина, до якої можна звернутися з будь-якого питання у випадку, якщо самому не видно виходу з ситуації.

Цей кваліфікований спеціаліст здійснить оцінку потреб вашої родини, надасть першу допомогу, порадить, куди необхідно звернутися для вирішення якогось питання, підтримає і допоможе у скрутну хвилину.

Крім того, цей фахівець може сам прийти на допомогу, навіть якщо його "не просили". Він побачить і відгукнеться, якщо дитина потрапить у складну ситуацію чи сім'ї потрібна підтримка.

Є ще такий міжнародний досвід: **гарячі сніданки та обіди в школі.**

Від якісного харчування залежить здоров'я дитини. Для малозабезпечених сімей це дуже важлива підтримка. Часто сім'ї вирішують віддати дитину до інтернатного закладу просто через те, що не можуть її прогодувати. Тому сніданки та гарячі обіди допомагають таким сім'ям.

А ще **групи продовженого дня у школі.**

У таких випадках батьки можуть працювати повний робочий день і не хвилюватися, що не буде на кого залишити свою дитину. Часто батьки віддають дитину до інституції просто тому, що в іншому випадку не можуть заробляти кошти на життя і дбати про дитину.

Батьки спокійні, бо знають, що діти нагодовані, до вечора доглянуті, під наглядом вчителя зроблені уроки.

Різні **спортивні секції, гуртки, дитячі музичні школи**, де кожен може обрати собі заняття до душі, відкрити талант чи знайти своє покликання, вдосконалити навички і вміння. Діти будуть зайняті цікавою справою і не будуть шукати пригод на вулиці.

2. Якщо в дитини інвалідність, то перелік послуг з попередження може бути таким:

2.1. Раннє втручання.

Ця послуга надається сім'ям, у яких народилась дитина з особливими потребами, або ж якщо в дитини виявлено порушення в розвитку чи є ризик виникнення порушення (визначена згідно з Міжнародною класифікацією функціонування (МКФ)).

У чому суть послуги?

З сім'єю працює команда з різних фахівців: психолог, реабілітолог, педіатр, соціальний працівник, логопед. Завдання команди спільно з батьками – навчити та привчити дитину використовувати власні можливості для розвитку.

Однією з головних цілей раннього втручання є пояснити батькам особливості дорослішання їхньої дитини, щоб батьки її "не соромилися", розвивали в ній впевненість та віру в себе. Саме в сім'ї дитина має усвідомити, що її хвороба чи функціональне обмеження не є причиною жити неповноцінно.

Головна "робота" в послугі раннього втручання відбувається вдома. Але "навчання" та "інструкції" батьки отримують у відповідному центрі.

Важливо: послуга раннього втручання має бути територіально доступною для сім'ї, щоб команда спеціалістів постійно могла стежити за успіхами дитини та батьків та за потреби коригувати індивідуальну програму, відвідувати сім'ю вдома.

Ця послуга надається в ранньому віці – до 4 років. Саме від успішності розвитку в цьому віці залежатиме подальше ставлення дитини до себе та оточуючих. Дитина при ранньому втручанні має свою індивідуальну програму, складену командою спільно з батьками. Метою є соціалізація та підготовка дитини до інклюзії.

Найкращим результатом раннього втручання є готовність дитини з інвалідністю до інклюзивної освіти, уміння зростати та розвиватися в колективі здорових дітей.

2.2. Інклюзія.

Інклюзія – це забезпечення рівних можливості людям із відмінностями, збільшення їхньої участі в соціальних процесах.

Інклюзивність освіти – це забезпечення доступності її для людей із особливими потребами.

Удоступнення відбувається завдяки організації простору, відповідним методикам навчання та спілкування, що враховують особливості дитини, в укладанні та слідуванні індивідуальній програмі розвитку, та в соціальній підтримці.

Навчання в інклюзивному класі передбачає прийняття інакшості і толерантне ставлення до відмінностей, а також те, що діти отримують більше уваги педагогів, особливо якщо в класі перебуватиме асистент учителя.

Щоб дослідити потреби і скласти план розвитку дитини, батьки можуть звернутись до будь-якого з Інклюзивно-ресурсних центрів, найзручнішого для них за доступністю.

2.3. Денний догляд.

Суть цієї послуги у тому, що дитину впродовж дня доглядають фахівці, працюють із її реабілітацією, соціалізацією і, можливо, навчанням. Годують і забезпечують спілкуванням. Це вивільняє батькам час, щоби ті могли працювати та вирішувати інші задачі, окрім догляду за дитиною.

Особливість послуги у тому, що дитина її отримує денно, а ночувати вона приходить додому. Тобто фактично дитина живе у сім'ї.

2.4. "Батьківський перепочинок".

Йдеться про те, щоб батькам дітей з особливими потребами дати можливість перепочити від догляду за дитиною. На час цього перепочинку про їхню дитину дбає команда фахівців.

Навіщо це потрібно? Батьки дитини з особливими потребами мають бути постійно "включеними" у догляд за нею через певну особливість розвитку дитини. Щоб уникнути емоційного вигорання батьків, необхідна ця послуга.

*Загалом перелік послуг може бути різний і залежить від конкретних потреб особи, яка знаходиться в складних життєвих обставинах. Він включає у тому числі **паліативну допомогу та високоспеціалізовану реабілітацію.***

Але перелічені вище є найнеобхіднішими для реалізації ДІ – без їхньої наявності ризик потрапляння дитини до інституції є дуже високим.

3. Якщо виникає кризова ситуація і є загроза вилучення дитини з сім'ї:

Сім'я патронатних вихователів. Це найперший крок до збереження сім'ї для дитини. Якщо сталося якесь лихо і дитина залишилась без батьківського піклування (або ж в її рідній сім'ї їй загрожує небезпека і

дитину терміново вилучають), – її передають не в інтернат чи притулок, а в родину патронатних вихователів.

Вони готові будь-якої хвилини взяти до себе дитину, доглядати її, забезпечуючи спілкування з рідними батьками дитини.

Це **тимчасова** форма влаштування дитини (до 3 місяців, найбільше – до 6 місяців).

(Детальніше про це читайте нижче).

І, звісно, з сім'єю мають працювати соціальні служби. Фахівці соціальної роботи допоможуть подолати кризу в той час, поки дитина тимчасово перебуває у родині патронатних вихователів.

4. Якщо дитину неможливо повернути до рідної сім'ї чи віддати під опіку/піклування:

Для дітей, які посиротіли чи залишились без батьківського піклування, створюються **прийомні сім'ї або дитячі будинки сімейного типу**.

Це коли люди погоджуються *за окрему плату* взяти до себе на виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Їх доглядають і виховують поряд зі своїми рідними дітьми.

Це дуже гарна альтернатива інтернатним закладам. Головне – діти зростають у сім'ї, відчують родинне тепло, підтримку близьких людей і впевненість у майбутньому.

Малий груповий будинок – невеликий заклад для 10 дітей, які не всиновлені і не повернені в рідні сім'ї, не всиновлені і не влаштовані у сімейні форми виховання.

Ці діти житимуть в кімнатах на 1-2 людини, ходитимуть до звичайної школи, у кіно та за покупками, готуватимуть їжу тощо.

З ними в цьому закладі будуть вихователі, за кожною дитиною буде закріплений один "ключовий вихователь", що важливо для їхнього зростання та виховання. Діти ростуть самостійними та умовах, максимально наближених до сімейних.

Це – не вичерпний список послуг. Їх значно більше. Важливо зрозуміти: для забезпечення можливості догляду і виховання дитини у громаді є багато різних інструментів. Важливо – їх знати і захотіти це зробити.

Кожен голова громади повинен розуміти, що **потенціал багатства громади не тільки земля і дороги, а в першу чергу – люди.**

Сьогодні у громаді є багато можливостей і повноважень для того, щоб допомагати своїм людям, зберегти сім'ї і дітей у родині. І саме на громади велика надія – зрушити усталені стереотипи і повернути своїх дітей з інтернатів у громаду.

- ***"Це вже не перша стратегія. Побалакають і забудуть"***

Ні, так не буде. План реалізації стратегії чітко визначає задачі для кожного міністерства, і вони вже виконуються.

Аби реформа розпочалась і не потонула серед трьох міністерств, при Уповноваженому президента України з прав дитини за підтримки канадського проекту EDGE створений **Національний офіс з деінституціалізації**.

Він допомагає міністерствам з підготовкою законодавства, методичних рекомендацій, консультаціями. Британська фундація Lumos, заснована письменницею Джоан Роулінг, допомагає Житомирській області з пілотним проектом.

Задля реалізації реформи разом працюють громадські організації з великим досвідом у ДІ: "[Надія та Житло для дітей](#)", "[Партнерство кожній дитині](#)", "[SOS Дитячі містечка Україна](#)" та інші.

Крім того, є політична воля та активне впровадження інклюзивності в школах, що є необхідною передумовою для ДІ.

- ***"Діти з інтернатних закладів не можуть нормально навчатися з іншими дітьми. Їхній рівень знань низький, вони будуть битися і створювати постійні конфлікти в школі"***

Хороший вчитель справляється з дітьми з різним рівнем знань і підтягує всіх.

Водночас з розвитком інклюзивного навчання, впровадженням запланованих МОН антибулінгових програм та появи Інклюзивно-ресурсних центрів, кваліфікація вчителів суттєво підвищиться.

Інтернатні заклади – закриті системи, де чиниться насильство. Жодна дитина не заслуговує бути там.

По завершенню навчання в школі-інтернаті діти повертаються до своїх сімей та у свою громаду абсолютно неадаптованими до життя, без відповідних навичок. Вони потребують роботи, сім'ї, житла. Натомість не вміють вирішувати свої проблеми самостійно.

Ці діти можуть вчитися зі звичайними своїми однолітками за наявності певних умов.

- ***"Є діти, які не можуть самостійно їсти і рухатися, вони потребують спеціального догляду і не можуть навчатися у звичайній школі. Їх не всиновлять, їм потрібен цілодобовий нагляд спеціалістів, який є в спеціальних інтернатних закладах"***

Це правда. Але діти з важкими обмеженнями теж мають право жити в максимально наближених до сімейних умовах.

Для таких дітей існуватимуть **малі групові будинки (МГБ)**, де будуть виховуватися до 10 вихованців та отримувати необхідний догляд.

- ***"Навіщо закривати прекрасні спеціалізовані інтернати для обдарованих дітей? Як інакше вони стануть чудовими фахівцями-балеринами-спортсменами, як не у відповідному інтернатному закладі?"***

Таланти дитини не мають стати її покаранням і причиною вилучення з сім'ї.

Закордоном (і в Україні є такі непоодинокі випадки) родини вирішують цю проблему так: вони переїжджають за дитиною. Тобто в цій особливій

школі дитина може навчатися увесь день і посилено тренуватися, але на вечір вона повертається додому.

Крім того, МОН планує активний розвиток профільної старшої школи, що забезпечить якісну профільну освіту для школярів.

- ***"Знову вирішили зекономити на дітях: на інтернати виділяється багато коштів, от тепер їх хочуть оптимізувати"***

Насправді ДІ потребує додаткових коштів. Тому що всі ці послуги спершу треба створити.

Якісні послуги не є дешевими. Тобто витрати на утримання та опіку дітей, які зараз в інтернатних закладах, зростають.

Однак від ДІ виграють у першу чергу діти – вони будуть в сім'ях та отримуватимуть якісні послуги.

- ***"Чому знову взяли за сиріт в інтернатах?"***

В інтернатах – не сироти. Діти страждають лише через те, що рідні батьки, місцева влада не хочуть про них дбати.

Суть ДІ – допомогти розвинути такі послуги, аби дитина могла повернутися до батьків.

- ***"А що буде з усіма співробітниками інтернатних закладів? Серед них є хороші спеціалісти"***

Хороші спеціалісти будуть працевлаштовані: у соціальній та освітній сферах з'являться нові місця для колишніх працівників інтернатних закладів.

Крім того, громада зможе продавати свої соціальні послуги іншим, сусіднім громадам.

Розвиток послуг, які мають прийти на заміну інституцій, **дуже** потребує хороших спеціалістів. Головною відмінністю в їх роботі має бути **надання сімейно-орієнтованих послуг**. Крім того, спеціалісти матимуть можливість підвищити свою компетентність.

